

УДК 378. 371: 53

Л. Ю. Благодаренко,

доктор педагогічних наук, професор

Л. В. Мініч,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

С. Л. Василенко,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

(Національний педагогічний

університет імені М.П. Драгоманова)

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ

Основною складовою професійної діяльності учителя в загальноосвітньому навчальному закладі слід вважати педагогічну підтримку розвитку і становлення особистості в безпосередній взаємодії процесів соціалізації та індивідуалізації, тобто в єдності навчально-виховних впливів на неї. У цьому контексті специфіка професійних дій учителя фізики полягає в тому, що в процесі навчання він має не лише забезпечити загальноосвітню підготовку учнів відповідно до державних вимог, але й розвинути в них усвідомлене ставлення до значущості фізики як науки, яка є рухомою силою суспільства, сформувати в учнів мотивацію до продовження освіти за спеціальностями фізичної або фізико-технічної спрямованості [1]. Ураховуючи низький рівень конкурентоспроможності таких спеціальностей на ринку праці, це завдання можна вважати досить складним. Водночас слід констатувати, що більшість студентів педагогічних університетів, які одержують освіту за спеціальністю “Фізика”, не мають достатнього ступеня готовності до задіяння й активізації в учнів мотиваційних механізмів. І основна проблема полягає в тому, що рівень мотивації є низьким у самих

майбутніх фахівців. У зв'язку з цим більшість учителів фізики загальноосвітніх шкіл поняття мотивації до вивчення свого предмета розглядають достатньо спрощено. Цілком зрозуміло, що зацікавленість, яка виникає в учня при розгляді того чи іншого питання курсу фізики, ще не зумовлює формування в нього мотивації як такої. Це складний і довготривалий процес, який може стати результативним лише в разі комплексного підходу його реалізації. Зрозуміло, що учитель фізики ефективно керуватиме цим процесом лише за умов наявності в нього достатньої професійної підготовки і правильного розуміння сутності мотивації. Таким чином, виникає **проблема** формування в майбутнього учителя фізики правильних настанов на здійснення професійної діяльності, тобто забезпечення достатнього рівня усвідомлення ним ціннісних орієнтацій, розуміння значущості фізики як науки і як навчального предмета [3].

Слід зазначити, що найбільш активно проблема формування мотивації до навчання розроблялась у ті часи, коли в суспільстві домінувала настанова на певний тип соціальної поведінки, а ціннісні орієнтації людини визначались нормами авторитарного суспільства та його соціально-економічним станом. Проте в наш час у структурі особистісних і соціальних потреб молоді відбулися суттєві зміни, які зумовили виникнення стійких негативних тенденцій. Зокрема, було втрачено пріоритет пізнання, самовдосконалення і саморозвитку, творчої індивідуальності, що неухильно призводить до погіршення інтелектуальних характеристик особистості, які є головними в її структурі. В ієрархії мотивів домінуючими стають соціальні мотиви (суспільне визнання, матеріальне благополуччя, кар'єрне зростання), які не мають нічого спільного з інтересом до самого процесу навчання, одержання нової інформації, саморозвитку і збагачення власного досвіду.

Очевидно, що за таких умов найбільш різко знизилась і продовжують знижуватись показники інтересу молоді до вивчення фізики, оскільки професії фізичної, фізико-математичної та фізико-технічної спрямованості не є конкурентоспроможними на ринку праці. Разом з тим значення фізики як

навчального предмета в інтелектуальному розвитку особистості є величезним відповідно до ролі фізичної науки в житті суспільства. Це було враховано у процесі модернізації фізичної освіти в Україні, яка спрямована на підвищення уваги до фундаментальних фізичних принципів, формування наукового світогляду, висвітлення зв'язку фізики з життєдіяльністю людини, філософського осмислення єдиної фізичної картини світу.

Слід зазначити, що нині спостерігається відродження інтересу учених і практиків до проблем мотивації. Активно досліджуються умови підвищення ефективності мотивації до навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Що ж стосується методики навчання фізики, то у цій галузі педагогічного знання проблема мотивації студентів до вивчення фізики висвітлена лише на рівні окремих методичних прийомів. **Деякі аспекти цієї проблеми розглянуті у працях** П. Атаманчука, Л. Благодаренко, Є. Коршака, О. Ляшенка, М. Мартинюка, Л. Мініч, В. Сиротюка, В. Сергієнка, М. Шута. Проте комплексний підхід у формуванні мотивації до вивчення фізики студентами фізичних спеціальностей педагогічних університетів не є розробленим, не відпрацьовані підходи до створення системи методів і прийомів, які забезпечують формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності. За таких умов першочергового значення набуває застосування комплексного підходу у формуванні мотивації студентів педагогічних університетів до вивчення фізики, здійснення педагогічного впливу на мотиваційні процеси за різних форм організації навчання фізики та на різних етапах навчально-пізнавальної діяльності студентів. Відповідно реалізація поставлених завдань вимагає розроблення методичних основ педагогічного регулювання навчально-пізнавальної діяльності в умовах реалізації комплексного підходу у формуванні мотивації студентів до вивчення фізики.

Метою статті є висвітлення засад розроблення методичної моделі комплексного підходу в мотивації студентів педагогічних університетів до вивчення фізики.

Зрозуміло, що найбільш ефективно мотивація студентів до вивчення фізики може здійснюватись у процесі вивчення курсу загальної фізики. З цією метою доцільно використовувати різні етапи навчально-пізнавальної діяльності студентів, на яких можна забезпечити оптимальні методичні умови для досягнення поставлених цілей. До таких етапів слід віднести, насамперед, лабораторні і семінарські заняття, спецкурси, науково-дослідну роботу. У зв'язку з цим виникає необхідність у спеціально організованій діяльності викладача, спрямованій на формування широкого спектру пізнавальних мотивів, які забезпечать активну участь кожного студента у навчальному-виховному процесі з фізики і сприятимуть збагаченню і розширенню його мотиваційної сфери.

Сьогодні більшість викладачів помилково вважає, що для формування мотивації достатньо на початку вивчення модуля, теми або будь-якого конкретного питання пояснити студентам значущість навчального матеріалу, який підлягає засвоєнню, для науки, техніки, їх майбутньої професійної діяльності. Очевидно, що такі дії є необхідними, але сформувавши мотивацію до навчання лише таким чином неможливо. Не слід забувати, що в перекладі з латинської мови слово “формуватися” має декілька значень, а саме: “утворюватися”, “досягати остаточного розвитку, повної зрілості”. Лише теоретичні тлумачення щодо важливості того чи іншого фізичного поняття, явища або закону не забезпечать досягнення вищезазначених результатів. Очевидно, що повної зрілості та остаточного розвитку мотивація може зазнати лише тоді, коли навчальна діяльність студента з фізики буде повністю інтегрована з внутрішньою структурою його особистості, потенціальними можливостями і загальною спрямованістю. А це можливо за умови, якщо вибір студента на користь фізики зроблений усвідомлено. Проте хіба можливо усвідомлено обрати те, чого ти не знаєш і не розумієш? Відповідь однозначна – не можливо. Отже, ми приходимо до висновку, на якому побудована наша методична модель комплексного підходу – мотивація до навчання фізики може бути сформована лише в процесі навчальної діяльності студентів.

Під комплексним підходом у формуванні мотивації до навчання фізики студентів педагогічних університетів ми розуміємо таку побудову навчально-виховного процесу, яка забезпечує здійснення педагогічного впливу на мотиваційні процеси за різних форм організації навчання та на різних етапах навчально-пізнавальної діяльності студентів. Відповідно, метою комплексного підходу у формуванні мотивації до навчання фізики є створення таких умов навчально-виховного процесу, в яких становлення мотиваційної сфери студента відбувається в діалектичному зв'язку з формуванням в нього основ навчальної діяльності. Умовою успішної реалізації комплексного підходу в формуванні мотивації до навчання фізики є методично обґрунтоване конструювання навчальної інформації і методів її подання, а також проектування способів включення студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Методичними основами розробленого нами комплексного підходу у формуванні мотивації до навчання фізики студентів педагогічних університетів є такі [2]:

- реалізація загальної стратегії навчання фізики, поглиблення рівня фундаментальних знань студентів з фізики, усвідомлення їх особистісного змісту;

- подолання неузгодженості і формалізму в підходах до розв'язання проблем мотивації;

- забезпечення можливостей для здійснення студентами основ навчальної діяльності в системі взаємопов'язаних елементів навчально-виховного процесу, що забезпечує інтеграцію набутих знань і умінь і дозволяє об'єднати ці елементи на основі єдиної навчально-пізнавальної діяльності;

- реалізація принципу послідовності в навчанні фізики;

- диференціація навчання фізики;

- забезпечення інтегрованого засвоєння студентами компонентів навчальної діяльності, а саме: мотивації до навчання, навчальних цілей,

навчальних дій, контролю і самоконтролю, оцінки і самооцінки;

–реалізація міжпредметних і внутрішпредметних зв'язків;

–гармонійне поєднання стимулюючих впливів на навчально-пізнавальну діяльність студентів;

–подолання неузгодженості, роз'єднання етапів формування у студентів понять фізики, математики, хімії, відпрацювання в них узагальнених умінь і навиків;

–забезпечення підготовки студентів до неперервної фізичної освіти.

Розроблений нами комплексний підхід у формуванні мотивації до навчання фізики студентів педагогічних університетів передбачає педагогічне регулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою активізації в них пізнавальних процесів, узгодження евристичних та практичних способів діяльності; забезпечення методичних умов для подолання студентами пізнавальних ускладнень, відбір і модифікація навчальної інформації, способів формулювання навчальних проблем; забезпечення цілісності засвоєння студентами знань з фізики, узагальнення і систематизація навчального матеріалу, логічне структурування його за блоками; узагальнення досвіду творчого розв'язання навчальних завдань, стимулювання дослідницької творчої активності студентів; навчання її узагальнених способів розв'язання інтелектуальних завдань, забезпечення їх інформаційної готовності до сприйняття нових знань [2].

Слід відзначити, що розроблений нами комплексний підхід у формуванні мотивації студентів педагогічних університетів до вивчення фізики дозволяє ефективно активізувати їх мотиваційні процеси, оскільки в основі мотивації лежать не лише пізнавальні мотиви, але й те, в якій мірі студенти можуть їх задовольнити, які перспективи від цього в майбутньому вони усвідомлюють. Саме такі умови і дозволяє забезпечити розроблений нами комплексний підхід у формуванні мотивації студентів педагогічних університетів до вивчення фізики.

Ураховуючи вищезазначене, можна зробити такі **висновки**: застосування

комплексного підходу у формуванні мотивації до вивчення фізики студентами передбачає позитивну динаміку в засвоєнні навчальних дій, підвищення рівня і складу знань, а також їх генералізацію і розвиток структури. У процесі здійснення комплексного підходу в мотивації до вивчення фізики виконання студентами навчальних дій нерозривно пов'язане з відпрацюванням у них конкретних умінь і навичок, що забезпечує значний внесок у становлення їхньої професійної компетентності.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на координацію роботи професорсько-викладацького складу педагогічних університетів щодо створення умов для формування мотивації студентів до вивчення фізики, визначення особливостей мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів з фізики, які зумовлені модернізацією структури і змісту фізичної освіти, використання різних етапів навчально-пізнавальної діяльності студентів, на яких можна забезпечити оптимальні методичні умови для досягнення поставлених цілей, а також розроблення і впровадження тестів з фізики як з контрольної-оцінювальною, так і з розвивальною метою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благодаренко Л.Ю. Підготовка майбутніх учителів до використання програми з фізики для загальноосвітніх навчальних закладів / Л.Ю. Благодаренко // Збірник наукових праць: педагогічні науки. – Херсон: ХДУ, 2010. – Випуск 5. – С. 219-225.
2. Мініч Л.В. Особливості формування мотивації учнів основної школи / Л.В. Мініч, Л.Ю. Благодаренко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – Вип. 16: Формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізико-технічного профілю в умовах євроінтеграції. – 328 с. – С. 37-39.
3. Шут М. І. Методологічні аспекти підготовки фахівців з фізики

/ М.І. Шут, Л.Ю. Благодаренко // Науковий часопис НПУ ім.
М. П. Драгоманова. Серія № 3 “Фізика і математика у вищій і середній школі”
: зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – Вип. № 2. –
С. 20-22.